

Suomenruotsalainen utopia

Monta sukupolvea suomenruotsalaiset kuurot kasvoivat ja identifioituivat Porvoon kuurojenkoulun kautta. Koulun sulkeminen 1993 oli syöstä kokonaisen kielellisen yhteisön tuhon tielle.

Porvoon kuurojenkoulu oli aikanaan lajissaan Suomen ensimmäinen. Muuan **Carl Oscar Malm** perusti 1. lokakuuta 1846 koulun kuuroille ja loi pohjan kokonaiselle kulttuuriselle yhteisölle. Suomen kuurot oli vedetty pimeästä keskiajasta sivistyksen valoon.

Koulu oli ruotsinkielinen, kuten Malm itsekin. Vaikka sittemmin Turkuun perustettiin suomenkielinen kuurojenkoulu, Porvoon koulu jatkoi toimintaansa ruotsiksi. Oppilaita tuli sinne pitkien matkojen päästä, esimerkiksi Pohjanmaalta.

Neljän miljoonan markan tähden

Brita Edlundin pojat olivat kuuroja suomenruotsalaisia, joten heidän koulutiensä alkoi Porvoossa. Kävi nopeasti selväksi, että koululla oli perustavanlaatuisia ongelmia, kuten opetuksen alhainen taso ja epämääräinen maine. Edlund alkoi perustamaan vanhempainyhdistystä, mutta koulu oli eri mieltä.

– He sanoivat, että ovat toimineet itse vuodesta 1846, eikä vanhempainyhdistystä kaivata. Minusta oli tärkeää, että vanhemmat saattoivat yhteistyössä koulun kanssa parantaa asioita, muistele Edlund.

Vanhempainyhdistys käynnisti toimintansa vuonna 1979. Kertaluontoinen kolmivuotinen tulkkiopetus aloitettiin, jotta kouluun saataisiin tulkkeja. Koulun tilat kaipasivat kipeästi remonttia. Rehtorin paikan kanssa oli väantöä, sillä siitä tuli poliittinen kysymys. Loppuvuosina asiat suistuivat alamäkeen.

– Opetuksen taso oli alhainen, sillä opettajat eivät osanneet viittomakieltä, Edlund kertoo.
– Heistä kuuroille ei voinut opettaa esimerkiksi kerto- ja jakolaskuja, koska se oli oppilaille liian vaikeaa. Tämä ei ollut kuuroista kiinni, vaan opettajien kielitaito ei riittänyt edes yksinkertaisten asioiden opettamiseen.

Opettajat käyttivät tukiviittomia, ja heistä puhetaito oli tärkeämpää kuin luku- ja kirjoitustaito. Lopulta perheet kyllästyivät ja halusivat pelastaa lastensa viimeiset kouluvuodet. Perheitä muutti Tukholmaan, jotta lapset saattoivat aloittaa viittomakielisessä Manilla-koulussa. Jotkut oppilaat integroituivat kuulevien kouluihin ja loput lähtivät suomenkielisiin kuurojenkouluihin.

Vuonna 1993 kouluhallitus tuumasi, että Porvoon koulu on suljettava, koska oppilaita ei ollut. Lama vallitsi, ja koulun sulkemisella valtio säästäisi neljä miljoonaa markkaa per vuosi. Suomenruotsalaista viittomakieltä ei sen kummemmin arvostettu valtiollisella tasolla.

Edlundin perhe oli silloin jo muuttanut Tukholmaan, jossa he yhä asuvat.

Surullisten tekijöiden summa

Kuurojen Liitto teki suunnitelmia koulun pelastamiseksi. Ensin liitto kaavaili koulun paikalle ruotsinkielistä resurssikeskusta, joka olisi sisältänyt päiväkodin, koulun, tulkkikoulutuksen ja toimintaa myös vanhemmille kuuroille. Valtio hylkäsi ehdotuksen. Tällöin liitto ehdotti ruotsinkielisten lasten koulutuksen keskittämistä Helsingin kuurojenkouluun niin, että ruotsinkielisille lapsille olisi ollut oma ryhmä. Porvooseen olisi jäänyt ruotsinkielinen monitoimi- ja palvelukeskus. Tätäkään ehdotusta valtiolta ei kelpuuttanut.

– Liitto kävi puhumassa asiasta opetusministerille, kansanedustajille ja kouluhallitukselle. He ymmärsivät huolen, mutta kaiken jälkeen ongelmana oli se, että oppilaita ei ollut riittävästi, kertoo silloinen toiminnanjohtaja **Liisa Kauppinen**.

Kun kouluhallitus sulki Porvoon koulun, oppilaita oli jäljellä enää kaksi. Vaikka oppilaspula oli koulun sulkemisen virallinen syy, se oli monen surullisen tekijän lopullinen summa. Oppilaat olivat niiden tuloksena lähteneet paremman opetuksen piiriin.

Kadotuksen kurimuksessa

Koulun sulkemisen jälkeen syntynyt nuori sukupolvi näkee Porvoon koulun utopiana, jonka osana he eivät koskaan saaneet olla. Heille se on paikka, jossa sai kasvaa suomenruotsalaisen kielen ja kulttuurin kehossa. Paikka, joka on yhteisön identiteetin perusta.

Porvoon jälkeen kokonainen yhteisö jäi ilman omaa paikkaa. Jopa yhdistystoiminnan tilat olivat koululla. Yhteisön sisällä arvostus omaa kieltä kohtaan hiipui, koska muu viittomakielinen yhteisö käytti suomalaista viittomakieltä. Ruotsiin muuttaneet ystävät omaksuivat ruotsalaisen viittomakielen. Suomenruotsalainen viittomakieli koettiin vanhanaikaisena.

Kuurot lapset laitettiin suomenkielisiin kouluihin, jossa he oppivat suomalaisen viittomakielen. Suomenruotsalaisella viittomakielellä oli vaikea saada tietoa tai tulkkauksipalveluja. Ilman oman yhteisön vankkaa tukea jotkut vaihtoivat jopa oman perheen kielen suomalaiseen viittomakieleen.

Koulun sulkemisen myötä kielellis-kulttuurinen perintö ei siirtynyt sukupolvelta toiselle. Yhteisön sisällä vanhemmilta kuuroilta hävisi suomenruotsalaisen identiteetin tuntu ja ylpeys. Porvoon koulun merkitys paikkana oli paljon suurempi kuin kukaan olisi voinut kuvitella. Suomenruotsalainen kuurojen yhteisö oli vaarassa kadota tyystin.

Uuden ajan pelastus

Kuurojen Liiton alla toimi suomenruotsalainen työryhmä, joten kielellisesti yhteisö oli edelleen olemassa ja tunnustettu, vaikka sillä ei ollut omaa fyysistä paikkaa. Yhteisö eli säästöliekillä.

Suomenruotsalainen yhteisö ei kokenut saavansa ääntään kuuluviin suomenkielisen organisaation sisällä. Projektirahoituksia oli vaikea, ellei mahdotonta saada Kuurojen Liiton alla, koska liitolla oli jo omat rahoituksensa. Kun asiaa oltiin kipuiltu tarpeeksi kauan, perustettiin omakielinen yhdistys Finlandssvenska teckenspråkiga rf.

Yhdistys on toiminut jo 20 vuotta, ja tänään sitä johtaa uusi sukupolvi. He viittovat keskenään suomenruotsalaista viittomakieltä, ajavat oikeuksiaan yhteiskunnallisella tasolla ja ovat ylpeitä identiteetistään.

Finlandssvenska teckenspråkigan kautta he ovat saaneet vahvan identiteettipohjan. Sen tapahtumissa kohtaavat kaikenikäiset, jotka siirtävät kieltä ja kulttuuria sukupolvelta toiselle. Porvoon koulu on kohonnut tarinoissa myyttiseen asemaan, mutta se ei enää määritä, kuinka paljon joku on suomenruotsalainen. Yhteisö on saanut uuden kodin.